

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Aylık Fikir Mecmuası

Yıl: 2, Sayı: 13

Sahibi ve Müdürü: H. Nihâl

15 Mayıs 1932

Kuş Bakışı

Millî Uyanıklık

Fertlerin hayatında olduğu gibi milletlerin hayatında da bir dönüm, bir intibah noktası vardır. Bir felaket, bir esaret, bir hezimet milletler için bir intibah sebebi olabilir.

On dokuzuncu asırda yabancı bir donanma Japon adalarından birini harap etmeseydi bugün bütün dünya için tehlike olan bir Japon intibahı olmayacaktı. Napolyon Almanya'yı istila etmeseydi Alman intihahı vücuda gelmeyecek ve Fihtenin tarif ettiği milli alaka doğmayacaktı.

***

Türkiye bir milleti tembih edecek milli felaketlerin hepsine uğramıştır. Fakat bizde milli intibah, milli alaka henüz doğmamıştır.

Milli intibahın unsuru gençliktir. Hükümet adamlarının, milli intibahın varlığına ve kuvvetine ait edebiyatı kâfi değildir. Milli intibah, milli alaka denilen şeyler gözle görülecek kadar maddî nesnelere sahiptir.

Bir milletin yaşayabilmesi için kanunların mevcudiyeti kâfi değildir. Vaktiyle hür ve şerefli bir tarih yaşayıp da bugün esir olan milletlerin iyi kötü kanunları, hükümet şekilleri vardı. Fakat bu, o milletleri esaretten kurtaramadı.

Millet, fertleri kan ve ahlak bağlarıyla birbirine bağlanmış

bir cemiyettir. Bu fertlerin ahlaki kuvveti milletin sağlamlığı demektir.

Bizden başka bütün milletlerde gençlik milli uyanıklığın, milli düşüncelerin öncüsüdür.

Bizde merkezi emirlerle programları, hazırlanan milli bayramları oralarda gençlik idare eder. Gençlik milli gayelerin ve milli mefkûrenin uşağıdır. Şahısların veya zümrelerin değil...

***

İmparatorluk devrimizin son tarihi bize dalkavukluğun, köleliğin bu zavallı yurt için ne elemli, acı akıbetler hazırladığını gösteriyor. Çektiğimiz ıstıraplar, milli felaketler bizi milli mefkûrenin esiri yapmalıdır. Mefkûre için bütün varlığımızı, kanımızı, canımızı fedaya hazırlanmalıyız. Bu devlet yasalarına, türelerine yazılmalıdır. Bu yazılış önünde her Türk bir olmalıdır. Büyüklerimiz feragatin, adsızlığın örneği olmalıdır.

Biz çok sıkı bir askeri disipline muhtacız. Çünkü bugün inzibatsız yaşıyoruz. Fakat bazılarının sandığı ve anladığı gibi bu sert disiplin istibdat demek değildir. İstibdat al-tında yaşayan yahut disiplinsiz olan cemiyetlerden hiç bir şey beklenemez.

İnkılâbımız sessizliğe ve emniyete muhtaçtır. Memlekette yapılacak olan

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 2

birçok işleri başarabilmek için çalışkan, disiplinli, yüksek ahlaklı bir gençliğe muhtacız. Dün halife önünde el bağlayan hünkâr huzurunda diz çöken adamların böyle bir nesli yetiştireceğine kani değiliz. Eski harflerle tutulmuş nattan ders çalışan bir darülfünun talebesi ne vatansız diyen, Ankaranın havası zemmolundu diye inkılâbı müdafaaya kalkışan dünkü nesil mensupları sadece gösterişin zebunudurlar. Bu adamlar dün Abdülhamit'in sadık köleleri idiler.

ziyafeti vermişti. Bu tereddidir. Fakat dalkavukluğun, şarlatanlığın, iltimasın daha çok işe, yaradığını gören gençlik büsbütün haksız değildir. Bu gençlik dünkü nesilden fazilet namına bir şey almamış, fakat riyakârlığın her türlüünü öğrenmiştir.

Bütün dünyadaki içtimai hadiselerle bakınız: gençlik her hususta amildir uyuşuk Çin Japonya'ya dayanışında kızları ve erkekleriyle darülfünun talebesi başrolü oynadı.

Mahkûm

Türkistan, Azerbaycan, İdil-Ural ve Kırım Atsızlarına

«Mahkûm» diyenlere mağrur bakıp yürü.
Zincirli kolların yurdunda şan verir!
Etsin bırak alay, beyninde var körü;
Zindansa meskenin, fikrin şeriridir.
«Mahkûm» diyenlerin, sen bil ki en hürü
En müstebit olan «hırs»ın esiridir.
Mahkûmların bugün «hâkim hüküm»leri
Hâkimlerin yarın hükmünde söylenir;
Zâlim olan adam zâlim zulümleri
Mazlumların yarın zulmünden öğrenir.
Zincirlenip gider hilkat düğümleri,
«Bin türlü şey doğar gün doğmadan» denir.

Dâniş Remzi

Bugün hepsi anadan doğma cumhuriyetçidir. Farzimuhal yarın Türkiye'de irtica veya komünizm olursa o zaman da hepsi kara softa veya kızıl Bolşevik oluvereceklerdir çünkü onlar için mesele yalnız "efendi değiştirmek"tir.

***

Bugünkü Türk gençliği beş yıl önceki gençliğe göre soğumuştur. Vaktiyle ölen bir arkadaşları için bütün İstanbul'u ayağa kaldıran tıbbiye gençliği Ağrıda genç bir hekimin kürtler tarafından gözleri oyularak öldürülmesine kayıtsız kaldı.

Bu hadise şarlatanlıklara bol bol yer ayıran İstanbul matbuatında adi polis vak'ası gibi yazıldı. Kubilay, Türkiye için kafasını kestirdikten biraz sonra Hukuk talebesi çay

miştir. Macar darülfünunları Triyanon muahedesinin değişmesi için hariciye nazırından daha çok çalışmaktadır. Romanya ve Lehistan da darülfünun talebesi komünizmin ve Yahudiliğin amansız düşmanıdır.

Çekislovakya'da sokal, İtalya'da faşist Almanya da Hitlerist milli mefkûrenin timsalidir. Bizde?

Cumhuriyet bayramlarında devlet reislerimizin gelişlerin de Türk gençliğinin vazifesi bir opera figüranından farksızdır.

Hâlbuki biz bütün milletlerden daha çok milli mefkûreye muhtacız. Bunu bir vicdan haline getirmek hükümetin vazifesidir. İlk iş ilk mektep gençliğini, bilhassa köy gençliğini yoğurarak bunlardan bir Türk gençliği yaratmak olmalıdır.

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketer için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 3

İktisadî Burhan ve Beynelmilel Kredi

Uzun ve orta vadeli İskonto:

Franequi projesinde, sermayeleri, serma yesi olmayan memleketerle sevkedebilmek usullerinin yenilenmesi mevzuu bahistir.

Francqui memleketlerin en çoğunda, ticaret ve sanayi erbabına uzun vadeli kredi açarak "sanayie kredi millî şirketi" ayarında,

çıkan senayi erbabı yalnız başlarına hakkından gelemeyecekleri işlerde bu sayede iyi bir neticeye erişebilirler.

Francqui projesi, % 20'si bidayette tediye edilmiş 100,000,000 dolarlık bir sermaye ile iş görecek ve bütün bankaların fevkinde sanayi poliçelerini yeniden kırmakla mükellef umumî bir bankanın kurulmasına mütemayildir. Fakat bu beynelmilel şirketin arzu

Yıl Dönümü

«Bıktık sonsuz derdinden, bıktık mırıltını kes!
«Yurttan gayrı türküler yakışır mı çağırarak?
«Arkadaş.. Sana muhtaç köyüne, köylüne bak!»
Atsızın, geçen sene yükselen sesi bu ses!

Su ses ki, bağı yanık seslere ses verendir.
Bu ses ki yol almanın arzusuyla yanıyor..
Durmadan sarkışını haykırıyor, anıyor.
Bu ses ki, sese muhtaç bir yere ses verendir.

Atsızım! yolcusuyuz biz ki aynı yolların:
Biz ki aynı türküyü çağırarak şarkıcılar.
Yolcu kardeş olarak seni bugün ve yarın
Gönülden kutlulamak burcumdur sütüm kadar!

Fuat Edip

şirketlerin mevcudiyetine dikkat ediyor. Fransa, İsviçre ve Felemenkte bulunan bu şirketler sanayi erbabına bankaların verebileceği vadelerden daha uzun vadeli kredi açarak çok büyük hizmette bulunuyorlar.

Yalnız membaları nefsi memlekete münhasır olduğu için bu cemiyetlerin faaliyeti mahduttur. Francqui bu grupları beynelmilel mahiyete haiz yeni bir nizam altında toplayarak faaliyet sahalarını genişletmek mümkün olduğunu düşünüyor. Belli başlı işi sanayie kredi millî şirketlerinin poliçelerini yeniden kırmak olacak olan bu müesseseyi beynelmilel kredi bankası tevsim ediyor.

Sanayie kredi millî şirketi uzun vadeli işlere girişmiş sanayi erbabına ikazatta bulunur bazen çevirdikleri işlerin vadesi altı yıla

edilen teşekkürü elde edebilmesi için kendi sermayesinden hariç parası olması lazım gelir. Bu, yeni bu fikir doğurdu.

Francqui tahvilâtı: Üç aylık bir poliçeyi kırdırarak mevzubahis ise bankalar, mesela Belçika Devlet Bankası lâzım gelen parayı banknot çıkararak tedarik eder. Eğer bir banka altı yıllık bir kredi açılırsa, o zaman banknot çıkararak para bulmak düşünülemez. Zira bu cinsten bir müessesenini istikrarı, banknotların serian ibrazı ve derhâl tediyesi lâzım gelmesi dolayısıyla tehlikeye düşer, ihtiyaç gördüğü parayı halktan uzun vadeli, meselâ 10, 15, 20 yıllık ve kendi sermayesinin 3 veya 5 misline kadar ve bütün piyasalarda satılabilir üzere, tahvilât şeklinde bir istikrazla tedarik etmesi lâzımdır.

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 4

O halde Almanya bir takyîd devri geçirmek zaruretindedir. Fransa'nın yapabileceği şey bu müddet zarfında Almanya'yı rahatsız etmemek ve belki yardım ederek bu malî zehirlenme tedavisini kolaylaştırmaktır. Meselenin pratik halli, belki mösyö Franequi'nin ahîren teklif ettiği, lâzım gelen garanti ve kontrol vasıtalarıyla mücehhez, beynelmilel orta ve uzun vadeli kredi bankasının tesisi projesinde dahildir. Burada niyet ve siyasetimizin çizgileri içinde gerek akvam cemiyeti ve gerek Wiggin Komitesis tarafından ele alınabilecek ve neticelendirilebilecek bir fikir gözüküyor".

Ahîren bir Fransız finans mecmuası, L'Information, bu Şubat 1932 Alman vadesinden bahseden bir makalede diyor ki: "Selâhiyet ve basiretin eksik olmadığı finans âlemi, Alman borçlularına verilen altı aylık mühletin bittiği bu Şubat vadesini korku ile bekliyor. Borçlular, bu tehlikeli vadede tediyatı yapabilmek için mümkün bütün likidasyonları yaptıkları gibi, tediyede edilmemekten korkan bankalar da yeni bir tehlikeye karşı koyabilmek için mütemadiyen para topluyorlar. Hükümetlerin, merkez bankalarının ve muhtelif malî piyasa nâzımlarının gayretleri bu meselenin halline matuf olmalıdır. Müşterek bir kasanın Alman borçlarını üstüne aldığı ve alacaklılara birkaç yılda amorti edilip gerek devlet merkez bankalarına'ne gerekse bu husus için yaratılmış müessesata yeniden kırılabilecek tahvilât verdiği gün, elde edilen mütevali itminan duygusunun yarattığı ruhî netice her hangi bir siyasî neticeden çok daha mühim olacaktır. Çünkü o gün meselenin can noktası halledilmiş olacaktır".

***

Bütün bu söylediklerimiz, önümüzde vahim bir vade olduğu zaman mühletin neticesini beklemeden lâzım gelen tedbiri almak lâzım geldiğini ifade eder. Vaziyeti evvelden tetkik etmek lâzımdır. Belki uzun Vadeli muamelât mekanizmasında şimdiki hâlde âtil kalan kısa vadeli kra-

dilerin tediyesi imkânı bulunabilir. Meselâ böyle âtil matlubatı olan bir İngiliz bankasının piyasasında uzun vadeli mukarriz bulmak için cehdettiğini pek alâ görebiliriz. Ve belki böylece kısa vadeli alacakların işletilmesinin becayaşine imkân olacaktır.

Rusya: Bu meledede Almanya'nın tek meçhul olduğu zannedilmemelidir. Rusyadan da bahsolunuyor. Horrent'in Rus meselesini mevzubahis eden dikkate değer makalelerinden, bu vesikalar heyeti mecmuasından şu anlaşılıyor. Bugünkü Rus iktisadiyatı, şimdiki şekliyle, bütün iktisadî ahlâkın esası olan beynelmilel taahhüdata hürmet hissi ile, garbin malî lisaniyla, finanstan bahsedilebilecek bir iktisat değildir. Bu, Rus meselesinin tetkik edilmemesi lâzımdır demek değildir. Belki sağlam ve şifa bulmuş bir Avrupa Rusya ile finanstan bahsedebilir. Fakat hasta bir Avrupa'nın bundan kat'iyen çekinmesi lâzımdır. Çünkü sirayetinden sakınmak lâzım gelen temaslar vardır ve bu sirayet Almanya tarikiyle gelebilir. Alman borçlarının şubat vadesi, mümkün bir Rus tesiri altında kalabilir o zaman bundan kimse kurtulamaz. Şu hâlde mevcut tehlikelere yenilerini katmak çok ihtiyatsızca bir iş olur. Netice: Rusya'yı tereddüt etmeden Francqui plâni gibi bir projeden hariç tutmak lâzımdır.

Kendi altınını muhafaza etmek kabil midir?

Saklanmış para ve altın var acaba bu mevcut kâğıt ve altınları, kendimizi ihtiyatsızca neticesi müphem uzun vadeli bir işe atarak, elimizden çıkaralım mı? Altın saklamak daha ihtiyatlı olmaz mı? ilk bakışta gayet tabii gözüktüğü için herkes böyle yaptı. Acaba bu paralar âtil kaldıkça ne olacak? Her hangi bir iş için hazır sermaye bulmak imkânsızlığı karşısında bankaların avans vermediklerini ve iskonto yapamadıklarını göreceğiz. Sermaye saklı kaldıkça fabrikalar işlemeyecek ve sermayeleşmek imkânı kalmayacaktır. Eğer bütün bu mekanizm

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 5

durursa ortada ne faiz, ne de kâr kalır. Birçoklarının iddia ettiği gibi parayı hazine tahvilâtına yatırmak, hükümetin geliri oldukça en sağlam iştir. Fakat hükümetin halktan topladığı vergilerden başka bir geliri yoktur. Eğer herkes böyle parasını küflendirir ve sermayenin tedavülü durursa ne muamelât vergisi ve ne de diğer vergiler hazineye girer ve neticede hükümet varidatsız kalır. Eğer hiç kimse istihsal etmezse münasebet sıfıra inecek ve bir gün gelecek devlet merkez bankalarının aktifinde altından başka bir şey olmayacak; ticaret senetleri ortadan kalkacak ve diğer cihetten bankaların pasifi ceplerde ve mahzenlerde saklanan (küflendirilen) kâğıtlardan ibaret kalacaktır. Belki bu mülâhazalar abestir. Fakat herkes, ne kadar ehemmiyetsiz olursa olsun ufak bir tehlikeyi göze almaz ve para saklamasından başka bir şey düşünmezse istihsal mekanizmasının ataletle mahkûm olduğunu idrak etmesi gerektir. Bu düşünüşe göre, eğer bir millet bütün dünyanın altını toplamaya muvaffak olsaydı, tıpkı çok fazla müvellidülhumuza içinde mahvolan insan vücudu gibi çabucak boğulurdu. Dünyanın bütün altını saklayan bu millet nihayet dışardan kendi yaşamasına

elzem olan mevadı satın alacak ve bu suretle bir kısım altın ihraç etmek mecburiyetinde kalacaktır. Bundan şu neticeyi çıkarabiliriz: muayyen bir haddenden sonra altın saklamaya imkân yoktur.

Milletlerin altın üzerine kurulmuş sağlam bir esasları olmalıdır. Meselâ Belçika Devlet Bankası'nın mahzenlerinde 13 milyarlık altın vardır. Elbette kredinin emniyeti için altın esas olmalıdır. Fakat bir zaman gelir ki bu altın bir yük, ölü bir kütle ve lüzumsuz bir ağırlık olur. İşte o zaman tedavüle çıkarmak lâzımdır.

Beynelmîlel bir hareket: Mesele Fransa, Felemenk ve İsviçre için mevzubahis olabilir. Eğer şu üç millet Belçika ile beynelmîlel kredi faaliyetini canlandırmak için el ele vererek müşterek varidat membalarından istifade edebilseydi, belki beynelmîlel buhranın izalesi için çok büyük bir adım atılmış olurdu. Temenni edelim ki 1930-1931-1932 yıllarının müşkül merhalelerini atlatan beşeriyet çok yakında hepimizin samimiyette dilediği terakkiye doğru tekrar yükselmeye başlasın.

Liyej: Birinci Kânun 1931
M. L. Gérard
dan Türkçeye çeviren
Zeybekoğlu Zeki

"Temür Bek" in İslamiyet'e Bakışı

Profesör Zeki Velidi Bey tarafından Darülfünunda 18.1.1932'de verilen ders

"Temür'ün Şehrisebz (Keş)de Şeyh Şemseddin Külâl" in mezarı üzerinde yaptırdığı türbe etrafında, Temür'ün kendisi, oğulları ve maiyetindeki beyler kendi mansıplarına göre yer almışlardı. Bu, Temür ve maiyetinin islâm mukaddesatına İslâmiyet'ten önceki akideler gözlüğüyle baktıklarını göstermek itibarıyla

çok karakteristik bir keyfiyettir. Yani şeyhin yanında kendisini ona mürit sayan Temür gömülecekti. Ve kendi büyüklüğüne uygun türbe yaptırıyordu. Sonra Temür'ün türbesi etrafında herkes dünyadaki hayatlarında bu cihangirin maiyetinde haiz oldukları rütbelere göre yer alıp öyle türbe yaptıracaktı. Bu

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 6

usuldeki askeri esasta alınan yer o zamanın Türkçe'sinde "mürçel" adını almıştır. Şehirlerin ve Kalelerin müdafaası sırasında her beyin müdafa edeceği kısım veya savaşta cephenin ayrı ayrı beylere taksim olunan parçaları da mürçel tesmiye olunuyor. Yani müstakbel hayat Temür'ün zamanında Şamanî bir zihniyetle tasavvur olunmuş ve dünyada işgal olunan tertibatla geçirileceği zannolunmuştur. Temür'ün babası "Torağay Bey"nin mezarı bugün "Künbed-i Seyyidân" adını taşıyor. "Seyyidân" denilmesinin sebebi, Temür'ün ölümünden sonra "Seyit Bereke"nin Endhoy'dan getirilerek gömülmesi olduğu gibi, Torağay'ın yanına da seyitlerin gömülmüş olmasıdır. Bugün Torağay'ın Kubbesi altında üç seyidin mezarı bulunmaktadır. Bu türbenin garp tarafında "Kök Kümbet" dedikleri büyük bir bina vardır. Bu, Şahruh tarafından bina edilmiştir ve galiba orada annesi Tağay Türkân Ağa da gömülmüştür. 1014'te Şehrisebze'deki bu büyük Türk sanat abidelerini ziyaret etmiş ve kitabelerini de yazmışım. Şimdi maalesef elimde yoktur. Ve bu türbeler hâlâ kimse tarafından tavsif olunmamıştır. Gayet süslü büyük binalardır. Temür orada kendisi için yaptırdığı türbede Anadolu ve İran seferinden dönüşünde birkaç gün ikamet etmiş ve binanın nasıl yapılması icap ettiği hakkında mühendislere talimat vermiştir. Bunu Clavijo (Klaviço) söylüyor. Klaviço bu türbeyi "Büyük Mesçit" tesmiye ediyor ve fevkalâde süslü olduğunu söylüyor. Temür bunun kapısını beğenmemiş, küçük görerek daha büyük yapılmasını emretmiştir. Klaviço geldiği zaman o emre göre yeniden yapıyorlardı. Bu gibi süslü büyük türbe ve mezarlar Temür zamanında bazen hükümet konağı yahut otel işini görmüştür. Şehri-sebz'den geçtiğinde Temür müstakbelen gömüleceğini sandığı bu türbede durduğu gibi İspanya elçilerini de oraya indirmişler ve kendilerine orada ziyafet ver "Torağay"ın mezarı üzerinde her gün 20 koyun kesilip kendisinin ve torunu "Cihan-

gir"nin ruhuna sarfolunduğunu söylüyor. Cihangir'in "türbesinden de ayrıca bahsediyor.

Temür, Şamanizm ve eski Türk-Moğol ananelerinin kuvvetle tesirinde bulunmuştur. Bu, hayatının başlarında daha açık görülüyor. Onun "Emîr Caku Barlas"la beraber Yasavurlularının emîri "Hızır Bey"e karşı "Ak Yar" mevkiinde savaştığı zaman Arduvan Bahşı adında bir beyini kaybettiği söyleniyor. Bu emîr hakkında "beylerin büyüklerindendi" deniliyor ve ölümü mühim bir hâdise olarak zikrolunuyor. Sonra Temür'ün bütün ilk seferlerinde daima yanında bulunan ve Temür'e tesir eden bir şahsiyet sıfatıyla Devletşah Bahşı Uygur zikrolunuyor. O daha 1366 seferlerinde Temür'ün yanında idi. 1370'te, "Emîr Hüseyin"nin ortadan kaldırılması zaruretini ısrarla söyleyen bu Devletşah Bahşı ile Emîr Caku olmuştur. Temür'ün ilk seferlerinde bir de Turumçı Bahşı ve Çete beyleriyle Türkistan'ın şimal taraflarında olan çarpışmalarında Temür'ün has kâtibi sıfatıyla Yol Kutluğ Bahşı zikrolunuyor ki Temür ona Cetelilerle sulh müzakeresini havale etmiştir. Temür'ün sonraki seferlerinde beylerden "bahşı" adını taşıyan Altun Bahşı, idi Berdi Bahşı Özbek ve Edgü Çakar Bahşı Uygur zikrolunuyorlar. "Bahşı" Temür'ün zamanında Türk usulünde âlîm, Türkçe yazan kâtip ve Türk âdet ve ananelerini bilen kimseye deniliyordu, icabında Türk Şamanî veya yarı Şamanî âyinlerini de bunlar idare etmiş olsa gerektir. Babur Mirza Taşkent hanı "Sultan Mahmut Han"ın ordusunda yapılan böyle bir âyine iştirak etmiş ve âyini idare eden "bir Moğol" diyerek geçmiştir (S. 123). Tabii o da bir bahşıydı. Şüphesiz hakikî Şarmanîlerin imamları ayırdı. Onlara Kam deniliyordu. Bahşılar bazen budist de olabilirler. Nasıl ki islâm olan bahşıları da biliyoruz. "Ali Şîr Nevayî"nin büyük babası bir müslüman Uygur bahşıydı. Hülâsa "bahşı" Şarmanîlerin di-

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 7

nî rehberi olmaktan ziyade Türk milli annelerinin ve Türk irfan ve medeniyetinin hâmilî demektir. İbn Arabşâh, Temür'ün ya-nındaki usta hakkaklerin ileri geleni sıfatıyla "Altun" adında birisinden bahseder (S. 222) ki yeşim (Kaş taşı) ve akik üterine acayip şeyler nakşedermiş. İhtimal yukarıda zikri geçen Altun Bahşı budur. Zamanımıza erişen en güzel Uygur hüsnühattı örnekleri Temür ve oğulları zamanında bahşilar tarafından yazılmıştır. Bugün Türkistan'da bahşı tabiri Özbek ve Türkmenler'de Türk destanlarını ve halk hikemiyatını iyi bilen ve Şamanî âyinleri yapanlara, Kırgız ve Kazaklarda ise (bunlarda baksı telâffuz olunur) ancak Şamanî âyinleri yapan ve o âyinlerle hastaları tedavi eden kimselere denir. Kazak baksılarının söylediği şiirler sanatça yüksek olmakla temayüz etmiyor. O daha çok cinlerle iş görür ve garip şiirlerinin de insanlardan çok cinlere uygun geldiğine itikat olunur. Vezinleri o kadar düzgün değildir. Temür zamanında bahşiların böyle halis Şamanî dini rehberi oldukları görülüyor. Onlara böyle Şamanî âyinleriyle hastaları iyi etmek işinin havale olunduğuna dair bir kayıt da görülmedi. Bununla beraber onlar tabiplerle birlikte zikrolunuyorlar. Fakat tabipten de ayırdırlar. Bahşılığın eski ve son zamanlarda müşterek olan hususiyeti varsa o da bahşiların eski bahşilar sülâlesine mensup olmalarıdır. Yani bahşiların babaları da bahşı olur. Şimdiki Kazaklardaki bahşilar ekseriya Şamanî meczubiyetlere kapılırlar. Onlar babalarının yaptıkları âyinleri yapmazlarsa manevî ıstırap çekerler. Bahşı arasına Şamanî âyini yapıp yahut, âyine iş-tirak edip meczubiyetle kalbindeki düğümleri çözmelidir. Yoksa onun hastalanacağına itikat olunur. İşte bu gibi bahşilar "Temür"ün bilhaasa ilk hayatında müessir olmuşlardır. Sonra gitgide İslâm fikrî hayat muntesipleri İslâm medeniyeti

Temür'e tesir etmiştir fakat Temür ömrünün sonuna kadar eski ananelere sadık kalmış ve İslâmiyet'i, İslâm mukaddesatını kendi Türk ve Moğol türeciliği bakımından anlamıştır. Temür "Türe"ye pek fazla, ehemmiyet vermiştir.

***

Bu bilhassa orduda görülmüştür. İbn Arabşah (S. 230) diyor ki; "Temür'ün ordusunu teşkil eden Türkler arasında putperestler, ateşe tapan mecusiler, sahir ve kâhinler, putlarını kendileriyle beraber taşıyan müşrikler vardı. Kâhinler Temür'ün askerini harpte teşçi ediyorlardı. Temür'ün askerleri ölü hayvan etini yer, boğazlanmış yahut boğulup olmuş olmasına bakmazlardı. Aralarında koyunun kürek kemiğine bakıp âlemin ahvalinden, istikbalden haber verenler vardı ve gayet doğru söylerlerdi. Aralarında hayvan isimleriyle maruf Türk takvimi kullanılır". İbn Arabşah'a göre Temür için Çingiz Yasası İslâmlar için fıkıh gibi idi. Belki de Temür ve Çağataylar Çingiz Yasasını şeriate tercih ediyorlardı. İbn Tengri Berdi diyor: Diğer Türkler ve Çağalayar gibi Temür de bütün işlerinde Çingiz Han'ın yasasına itimat ederdi ki buna türe diyorlar. Türe Moğolca mezhep demektir. Temür bu türeyi bilmekle zamanında nazirsizdi"

***

Temür'ün bilhassa orduda İslâmiyetten çok gayri İslâmî Türk-Moğol ananelerini tercih ettiği şüphesizdir. Orduyu şeyh ve sofilerin tesirinden kiskançlıkla koruduğu malûmdur. Molla Türk adında bir şeyhin minareden atılarak onun müridi olan

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 8

bir emîrîn yasa edilerek öldürüldüğü mervidir. Buna ait tafsilât, nushası Umumî Kütüphanede Halis Efendi kısmında (Nu. 36-24) bulunan Hoca Ahrar menakıbında (yaprak 65 a) bulunuyor. Deniliyor ki: "Şeyh Molla Türk", Temür hakkında ağır lisan kullanır ve tekfir ederdi Şeyhin müridine şeyhten vazgeç, yoksa öldürüleceksin dediler. O tereddüt etti. Fakat şeyhi ona "neden bu tereddüt? sen hiç olmazsa öldürülüyorsun. Ben ise minareden atılacağım" dedi. Nihayet mürit de şeyhinden ayrılmayacak oldu ve şu şiiri söyledi:

"Türkü (Molla Türkü) terketmem için başıma destere koysalar (başımı kessler) kafamı terketmeye hazırım; fakat Türkü hiç bir suretle terketmem". Sonra Temür bunu öldürmüştür. İbn Arabşâh ulemadan Cemaleddin Ahmed el-Hârezmi'nin, ruhi ihtiyaçlarını tatmin edecek irşadatta bulunması ve orduda yedikleri haram yemeklerin günahından nasıl kurtulacakları hakkında samimi müracaatta bulunan iki Çağatay askeriyle ancak gizli olarak konuştuğunu, bu iki askerden atlarını sorduğu zaman, onların, Temür iştir de kendilerini öldürür diye söylemekten istinkâf ettiklerini ve "seni gördüğümüz için Allah'a sena ederiz. Fakat bizim atımız ve hangi beye tâbi bulunduğumuz senî alâkadar etmesin. Belki sen bizi bundan sonra görmeyeceksin" dediklerini hikâyeye eder (S. 236).

1396'da "Ömerşeyh Mirza"nın oğlu "Pir Mehmet" in maiyetinde Fars vilâyetini idareye memur olan Emir Sevincek ve Devlethoca birçok işlerde kabahatli görülerek Semerkand'a çağırıldılar. Muhakeme neticesinde Emir Sevincek kendi hesabına fütuhatta bulunmak için Hindistan hududuna sürüldü.

Devlethoca ise kulağı burnu kesilerek Fergana'ya neyfolundu. Bunlara nispet edilen kahahatlardan biriside Emîr Tevekkül ve Emir Kara Yusuf adındaki beylerin "Şeyhülislâm Cü-

neyd-i Kâzerûnî"ye mürit olmalarına saik olmalarıdır (Mîrhond, VI, 79. Bu tafsilât Şerefeddîn Yezdî'de yoktur). Umumiyetle Temür kendi çocuklarını ve beylerini İran-Tacik medeniyetinin kötü tesirlerinden korumuştur. O, Sultan Ahmet Calayır ve Kara Yusuf hakkında oğullarına demiştir ki: "Sultan Ahmet Calayır'dan emin olabilirsiniz. Çünkü onun mızacı Tacikleşmiştir. Kara Yusuf ise tehlikelidir" [1]. Irak ve Azerbaycan'ın idaresine memur edilen oğlu "Miraşah"ı sarhoşluğa alıştırarak İran musiki ve taganni mütehassıslarını 1399'da Semerkant'tan mahsus gönderilen beyleri vasıtasıyla astırdı (Zaferâme, II, 213-214). Keza Şam seferinde torunu "Sultan Hüseyin Mirza"nın sarhoşlukla düşman tarafına geçmesi de "bir fesatçı Tacik zümresinin vesvese ve yalanı" neticesi olarak gösteriliyor (Zafernâme, II, 314).

Temür'ün orduyu ve oğullarını mollaların, şeyhlerin tesirinden koruması; onların bilhassa Müslümanlara karşı şefkatten, dünyayı terkten, tevazudan filândan bahsedip askerlik ruhlarını, maneviyatını kırarak hareketlerine karşı olsa gerekir. Bu itibarla şair Goethe'nin, Temür'ün ağzından mollalara hitaben söylediği şu parça bu Cihangir'in ruhuna çok uygundur: Was? İhr missbilliget den kräftigen sturm Des Uebermuthes, verlogne Pfaffen Hätt Allah mîch bestimmt zum Wurm So hätt'er mîch als Wurm geschaffen.

Yani: "Ne [demek İsliyorsunuz] ? Kabına sığmayıp coşan kudretimin şiddetti fırtınası hoşunuza mı gitmiyor? Ha, siz mürâi, yalancı hocalar! Eğer Allah bana [ezilmeye mahkûm, zeliil] kurt gibi [sürüklenmeyi] mukadder etmiş olaydı, beni kurt olarak yaratırdı".

Şair burada hocaların ve sofuların meselâ "benim tevazum yahudinin zille-

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketer için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 9

lini geride bıraktı"; "insan kendisini her mahlûktan aşağı görmelidir"; "Allah'ın öldürücü kulu olmaktansa ölen kulu ol"; "insan ayak altındaki karı gibi mütevazı olmalıdır"; "insanın kurttan ne farkı var? zaten ona bir gün kurt yiyecektir" gibi hikemiyatlarına karşı isyan eden kahraman cihangirin pervasız coşkun hayatını beğenmeyenlere karşı, onu ateş püsküren birisi olarak tasvir etmiştir. Temür'ün hayatından böyle kahramanca bir vak'anın, meselâ Hammer gibi birisi tarafından Goethe'ye söylenmiş olması ve bu parçanın bu suretle meydana gelmiş olması muhtemeldir.

Ordu'da tarihen tespit olunan Şamanî âdetlerinden bazıları bir sefere çıkarken tuğ alaslamak (Şamanî âyini yapmak), kadınların orduda ve âyinlerde iştiraki, başkumandanı selâmlarken şarapla ulcalamak; merasim, toy ve kurultay adabı, orduda tam Şamanî yağ merasimi gibi şeylerdir. Bir taraftan İslâm şeyhlerine tapan Temür diğer taraftan onları öldürmüştür. İslâm azizlerinin mezarlarından yardım uman bu cihangir Şamanî âyinleriyle gömülmüştür. Zahirten zıt görülen bu keyfiyet Temür'ün çok mudil fikri hayatı için bir sistemdir...

Arap Şiirinde Türkler

Araplar'ın büyük şairlerinden olan Hayyûs oğlu Ebu l-Fityân Muhanimed hicrî beşinci (milâdî 11'inci) asır ricalindendir [1]. Bunun büyük bir divanı vardır (Aşir Efendi Kütüphanesi'nde 949 numarada). Şair divanının büyük bir kısmını Türk büyüklerinin methine tahsis

***

[1] Bu şairin tercümei hâli "Sibt ibn ül-Cevzî'nin "Mîr'at üz-Zamân" atlı tarihinde kısaca ve "İbn Xallikân'nın "Vefiyat ül-A'yân'ında mufassalca beyan olunmuştur. Bunların hulâsası şudur: Bu şair Şam'ın büyük ve meşhur şairlerindendi. Bu zat padişahlara ve büyüklere mülâki oldu. Onları methederek caizelerine nail oldu. 394 sefer ayının sonunda (Kânunuevvel 1003) Dımaşk'ta doğup 472 Şabanı'nda (1080, 27 Kânunusani - 25 Şubat) Halep'te ölmüştür. İbn Hayyûs Şevvali'nde (1072) Haleb'e gelerek son ömrünü orada geçirmiş ve Merdâs Oğulları'na nail azamet ederek haklarında parlak kasideler söylemiş ve onlar sayesinde büyük servete nail olmuştur.

etmiştir. Divanın takriben kırk kadar kasidesi emir el-çüyûş (= Kumandan) Enüş Tegin Dîzberî ile vezir "Yâzûrî'nin methine dairdir. Şair bunları överken mensup oldukları kavmi de methediyor. Bu zat kasidelerindeki terennümlerinde, bazen methedilen zatı, Türk kavminde olan hasletler ve meziyetlerle yükseltiyor, bazen o zatı, Türk Milleti için bir şeref gibi gösteriyor. Lâkin bu methiyelerin bazılarında "Türk" adı zikredilerek övülen kavmin Türk olduğu tasrih edilmiştir.

***

Diğer basılarında ise, bu kavmin Türk olması, kasidenin Türk kumandan veya Türk vezire ait olmasından anlaşılıyor. Divandaki kasideler epey uzun olmakla beraber son derece selistir. Bilhassa, Türk büyüklerine ait methiyelerde selâset daha çok barizdir. İnsan bunları okurken, Türklerin methi hakkında olan şiirin, şaire daha kolaylıkla inkiyat ettiğini, şairin coşarak kendisini zaptedememiş olduğunu hisseder gibi oluyor. Şair kendisi de bu hususu bazı methiyelerinde zikrediyor:

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketer için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 10

Yapmayacağım ya, bilfarz senden başkasını methetmek için kalem yürütecek olsaydım (kalemim) yürümezdi.

Yahut senden başkasının denizine dalacak olsaydım bu seçme incileri çıkaramazdım diyor; buradaki makalelerimizde, mezkûr divandaki methiyelerden, önce "Türk" adı zikredilen parçaları, sonra da bu isim zikredilmediği hâlde Türk kavmine ait olan parçaları sırasıyla neşredeceğiz.

1- Metin

1- Muzaffer faziletlerle dirayet asalet ve zikricemîl ile muzaffer olarak yaratılmıştır.

2- Tercüme

2- Öyle talihlidir ki, güç şeylere yöneldiği (= teveccüh ettiği) zaman onları kolaylaştıran cehdü ikdamı, o talihine eştir (o talihi teşyi eder).

3- İşte şeref budur. Baba(nın toprağı)na yemin olsun ki nesli asil unsuru kerîm olmayanlar o şerefi ihraz edemezler.

4- Türkler'de insanlardan bir kısımdır. Ancak onlar en kuvvetli ve muharebede kırılması en güç olanlardır.

5- "Neba" "şiryân" gibidir. Şu kadar ki berikisi çukur ve alçak yerde, öteki dağ tepesinde yetişir [1].

6- Senin eşini ariyan kimse maksadına nail olur. Lâkin Ülker yıldızıyla arz bir araya geldiği zaman...

Kıvameddin

Benderî Makamı

Atsız Mecmuanın 10'uncu sayısındaki "Kayıkcı Kul Mustafa ve Genç Osman" makalesinde, Prof. Köprülüzade M. Fuat Bey, şu satırları yazıyor: "Ali Rıza Bey Cenup'ta Türkmen Oymakları atlı eserinde Genç Osman türkülerinin Benderî denilen bir makamda okunduğunu kaydediyor [S. 14]. Başka hiç bir yerde adına tesadüf etmediğim bu makamın musiki noktasından tetkiki çok mühim olacaktır."

Filhakika, klâsik şark musikisi makamları arasında bu isimde bir nevi mevcut olmadığına göre, buradaki mekanî tabirinin "ağız, üslûp" manasında kullanılan mecazî bir vasıf olduğunu kabule

mecbur kalırız; yani, "benderî makamı" sözünün "bender üslûbu" manasına geldiği anlaşılır.

Bender tabiri ise, birçok milletlerin

[1] Neba, şevhat, şiryân aynı cinsten a-ğaçlar olup aralarında derece farkı vardır. Neba bu cins ağacın dağ tepesinde yetişeni olup en kıymetlisidir. Şevhat ise yamaçta yetişeni olup evvelkinden aşağı kıymettedir. Şiryân ise dağın dibinde, alçak yerlerde yetişeni olup en aşağısıdır. Yay yapmak için Araplara göre neba değerinde başka hiç bir ağaç yoktur. Bu ağaç Arap edebiyatının bir mevzuu hâlini almıştır.

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 11

musiki lügatlerinde muhtelif neviden musiki aletlerini ifade eden az çok farklı telâffuz şekilleri ile kayıtlıdır.

Bandar, bender, bendeyr, Cezayir'de bîr nevi vurularak çalınan çalgıdır: eski İspanya Arapları nezdinde aynı kelimeler Pandero da dahil olduğu hâlde yine bir nevi tef idi...

Bandola, bandurria, bandurra, bandurka. bandurrüha gibi kelimeler ise, az yok farklı şekillerde, fakat esasları müşterek bir nevi kitaraya alem olarak İspanya yarımadası ahalisince kullanılırlar. Bu aletler, şimdiki şekilleriyle moderndir. Ukrayna kopzarları'nın "kopuz"larına da — benzeyişleri dolayısıyla — bu isim verilir olmuştur. Fakat, en eski bandura çalgısı bunlar değildir.

***

Curt Sachs'a göre; Lidyalıların iki telli bir nevi saplı saza verdikleri Föndur kelimesi, bütün bu tabirlerin, tanburaya Yunanlıların verdikleri Pandura ismi ile Ermenilerin verdikleri Pandir isminin ve hatta bizzat tamburanın aslıdır; müverrihler, Asurilere ait 3 telli bir panduradan da bahsederler. İşte Anadolu'nun Cenup Türkmen oymaklarının kullandıkları Bender. kelimesi tanbura manasına gelen bu kadim şekil olup, benderî makamının tanbura üslûbu manasında kullanıldığı anlaşılır.

Bender kelimesinin Anadolu Türkmenleri arasında el'an yaşadığını ilk haber veren folklorcu Ali Rıza Bey oluyor; bize, başka yerlerde de kelimeyi tahkik cesaretini ve fikrini veriyor.

Mamafih, şunu da unutmamalım ki, Türkler kadim Anadolu sazlarını — ve bu meyanda bender (yani tanbur)u — garba muhaceretleri asırlarından çok evvel alıp kullanmışlar-dır. Tanburun yunanı menşeiini Asya

Türkmenleri de biliyor ve buna dair masallar anlatıyorlar. Bu efsanelerden birine göre, "eski zamanda Eflâtun isminde âkil bir adam vardı. Yine o devirde bir de Kaknoskuşu (ebülhevil) vardı. Bu kuşun kanatları oynadıkça tüylerinden güzel bir ses çıkardı. İşte Eflâtun bu seslere göre Dutar tanburasını meydana getirdi." (Viktor Belayef) [1]. Tanburaya, filhakika, en kadim Mısır ve Asuriye kabartmalarında da rastgeliriz.

Burhanı — Katı'n "denbere" maddesinde tanburun aslı koyun kuyruğu manasına gelen "denbebere" tabiri ile izah ettiğine ayrıca dikkati celbedelim. Tanburanın gövdesi koyun kuyruğuna benzermiş..

Mesele tamik edilmeli, Arabi ve Farsi mehzazler de aranmalıdır.

Tanbura üslûbu ile, uzun havalara zıt olan kesik ve ritmik icralar kastedilmiş olsa gerek. Filhakika Genç Osman türkûleri tetkik olunmalıdır.

**Kösemihal Zade
Mahmut Ragıp**

Hamış — Arayıcılara hatırlatılacak bîr nokta daha var: son defa yapılan tetkikler neticesinde Rusya Türkmenlerinin dutar denilen iki telli tanburalarında eski kilisenin orgunun denilen iki sesli musikilerine benzer bir üslûpta çalındığı anlaşılmıştır. Bu havalide hüküm süren Nasturîliğin menşei Urfa şehrimiz olduğuna göre, acaba, memleketimiz cenup Türkmenlerinin benden üslûbu de böyle bir şey mi idi? aramalı.

M. R.

[1] Şark telifleri erganonun icadını da Eflâtuna isnat ederler ki, bu da Asya Türkmenlerince ilk Hıristiyanlık asırlarında tanınmıştı.

Fehmi Ragıp

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 12

Demirci – Oğlu

17'nci Asır Sazşairlerinden

Evliya Çelebi, seyyahatnamesinde kendi devrindeki sazşairlerinden bahsederken; Demiroğlu, Köroğlu, Gedamıslu, Kara Fazlı, Kâtibi, Kayıkçı Mustafa... îlâ..gibi isimler sayar. Ve bunların çaldıkları Çöğür atlı sazın umumiyetle Yeniçeri ocaklarına mahsus bir saz olduğunu kaydederek sazşairlerimizin ekseriyetle bu ocaklarda yetiştiklerini ima eder [1].

Evliya Çelebi'nin birer birer isimlerini saydığı ve ekserisi müteaddit eserleriyle malûm olan bu şairler arasında ismi geçen Demiroğlu'nun henüz şiirlerine tesadüf edilmemiştir.

Yalnız meşhur Köroğlu destanında kahraman Köroğlu'nun arkadaşı olan bir Demirci-Oğlu vardır. Fakat bu şahsın ismini taşıyan şiirlerin hakikaten Demirci Oğlu mahlûslu bir şaire ait olduğuna hükmedilemez.

***

Destanlarda müteaddit halk şairleri tarafından terennüm edilen şiirlerin daima destan kahramanlarının isimlerini taşıdıkları bir hakikattir.

Bu itibarla Evliya Çelebi'nin Kayıkçı Kul Mustafa ve Kâtibi gibi XVII'nci asrın büyük halkşairleriyle bir arada hatta en başta zikrettiği bu Demiroğlunun nasıl bir şair olduğu; ne gibi şiirleri bulunduğu şayanı tetkik bir meseledir.

Eski bir mecmuada Demirci-Oğlu namında bir şairin IV'üncü Murad'ın Bağdat seferi esnasında yazılmış güzel bir destanına tesadüf ettim.

Filhakika, klâsik şark musikisi makamları arasında bu isimde bir nevi mevcut olmadığına göre, buradaki makam tabirinin "ağız, üslûp" manasında kulla-

Sarpdır Bağdat eteği
İçi erenler yatağı
Sultan Murad'ın otağı
Kurulur Bağdat üstüne

İcelüm Şatın suyunu
Bildük Şahının soyunu
Sultan Murad'ın tuğunu
Dikelüm Bağdat üstüne

Alurlar elden komazlar [1]
Üstünde Han var demezler
Ulu toplar Balyemezler
Atulur Bağdat üstüne

Çalın vezirin borusun
Dostu gafil koman girsin
Koyverin asker yürüsün
.....Bağdat üstüne

Demirci-Oğlu sözün hakdır
Hiç sözünde hilaf yokdur
Osmani'de gayret çokdur
Kırılır Bağdat üstüne

Netice itibarıyla XVII'nci asırda yaşadığı muhakkak olan ve büyük bir ihtimalle mahlesini Köroğlu destanının Demiroğlu'nundan almış bulunan bu kudretli şairin Evliya Çelebi'deki Demircioğlu olması ve devrinde büyük bir şöhret sahibi bulunması tahmin edilebilir. XVII'nci asır gibi Halk edebiyatımızın her sahasındaki çok geniş bir faaliyet alanında yetişen Demirci-Oğlu'nun şu şiirini neşrederek bu velutdevrin mirasları arasına bir parça daha ilâve etmeyi faydasız bulmadım.

Nihat Sami
Edirne Erkek Muallim Mektebi'nde
Edebiyat muallimi

[1] Evliya çelebi Seyyatnamesi, c. 1, S: 638-639

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 13

Türkiye'de Elektrik

Türkiye'de 37'si şirketler, 26'sı şahıslar ve 34'ü de belediyeler ve vilâyetler hususî idareleri tarafından işletilmekte olan 97 elektrik fabrikası vardır. Bunlardan ancak 13 tanesi su ve buharla işlemektedir. Diğerleri motorludur. Yani hariçten ithal edilecek yanıcı maddelerle çalışmaktadır. Bu nokta çok mühimdir.

Türkiye deyince ilk hatıra gelen Anadolu'dur. Anadolu ise şarka doğru gittikçe daha ziyade yükselen bir yayladır. Bu yaylanın merkezinden sahillere ve cenup hudutlarına doğru birçok nehirler akar. Hemen hepsi bu itibarla da muharrik kuvvetler istihsaline elverişlidir. fakat yukardaki rakkamlar, bu tabii kuvvetlerden istifade edemediğimizi gösteriyor.

Artık bu aşırda ve bu zamanda iptidaî işletme tesisatından sarfinazar birde yanıcı maddeleri hariçten gelen bir elektrik sanayiinin gerek memleket iktisadiyatında ve gerekse memleket müdafaasında kıymetli ve devamlı bir rolü olabileceğini kabul etmek safdilliktir.

Kaldı ki, mevcut fabrikaların umum sermayesi ancak 11.907.327 lira yani yuvarlak hesapla 12 milyon Liradır. Bu sermaye yekûnu ile işleyen muhtelif fabrikaların bir senelik varidatı 5.375.314 lira, bir senelik sarfiyatları da 4.475.363 liradır. Yani birçokları yeni tesisat yapmış ve yapmakta bulunmuş olmalarına rağmen bir sene zarfında bir milyondan fazla temettü temin ettikleri aşikârdır. Fakat bu sermaye ne yolda çalışmakta ve bu temettüü ne suretle temin etmektedir?...

Yine bu. fabrikalar varidat listeleri yekûnundan anlıyoruz ki bu fabrikaların kuvvei muharrike yani işletici elektrik satışından elde ettikleri varidat yekûnu 1.407.743 liüradır. Umum varidatın takriben beşte biri demektir. Demek ki bu fabrikalar ancak beşte

bir nispetinde istihsal sanayii için çalışıyor. Beşte dördü de tenvirat yani istihlâk lüksü olarak harcanıyor. Bu fabrikaların tenvirat için elektrik sattıkları müşteri yekûnu 756-84 kişidir. Şüphesiz ki bu müşteriler de şehirlerde oturan memurlarla diğer müstehliklerdir. Su hâlde bugün Türkiye'de elektrik, lüks ve süs hâlinde bir istihlak unsurudur.

Türkiye nüfusu içinde ancak 75 bin kişi tenviratta elektrik kullanan müşterilerdir ki, takriben nüfusumuzun iki yüzde biri demektir. Halbuki bu miktar müstehlikin bir senede elektrik tenviratı için verdikleri para da 1931'deki bütçemizin takriben kırk beşte biridir. Aradaki farklar sarih ve belîğdir. Bugün Türkiye'de bir ekalliyet kütlenin menafii hilâfına ve onun zararına bir lüks hâlinde elektrik tenviratı yapmaktadır.

İşte istihsal sanayiini elektriklemeden kendi keyfi ve zevki için elektrik istihlak eden bir memleket en hafif manasıyla müsriftir.

Türkiye'de elektrik her şeyden önce istihsalı, nakliyatı organize edecek, sonra memleket müdafaasına uygun ve faydalı bir şekilde millî müdafaayı organize edecek ondan sonra da bu memleketin efendisi olan köylünün insanlık ihtiyaç ve hakkı olarak köyleri aydınlatacak ve nihayet şehirlere sıra gelecektir. Bugünkü şekli ve hâli ile Türkiye'deki elektrik fabrikaları memlekete zararlı bir şekilde tesis edilmiş bulunmakta ve ancak beşte bir nispetinde faydalı iş çıkarmaktadır. Üst tarafı 75 bin müşterinin konforu hesabına ve memleketin umumî hayat şartlarıyla alay eden bir israf halindedir.

Türkiye'de elektrik istihsalâtını memlekete faydalı bir şekilde uyandırmak, canlandırmak ve organize etmek lâzımdır.

Aksi takdirde bugünkü şekli ile müsrif ve zararlı bir lüksten başka bir şey değildir.

Fehmi Ragıp

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 14

Feragat

Seni bizde görmeyenlere armağan ediyorum

Seni biz omuzlarımızda hareli ve nakışlı bir pelerin gibi gösteriş için taşıyoruz. Sen bizim yakamıza sonradan takılma yaldızlı bir rozet, göğsümüze gurur ve iftihar veren bir madalya değilsin..

Sen bize mahrumiyet ve ıstırap seslerinin hicranlı, elemli demlerinde, rahmi maderden hayat denen bu mücadele sahnesine atıldığımız gün zayıf bedenimize sarılan çul ve çuval parçalarının elyafından geçmiş asil bir duygusun...

Seni biz: Boğazın mor sularına göğüs veren Çanakkale sırtlarının dik bir yamacının eteklerinden, uzak ufukların pembe, mor lekelerine gülümseyen şehitlerin mezar taşlarında gördük....

Seni biz: Afyon tepelerinden son bir hızla hareket eden, imanı ateşli kafilenin gök kubbede akisler yapan gulgulesinde, bir sabah güneşinin kınalı saçlarıyla birlikte İzmir'e giren süvari alayının Halka pınar önlerinde can veren şehitlerinin mütevazi abidesinde gördük.

Seni biz: Dumlupınar tepelerinin göğsünden, bütün cihana, bütün tarihe iman, mefkure ve fedakârlık lemaları serpen bir yıldız parlaklığıyla görüyoruz.

Seni biz: İstiklâl kavgasından dönen Mehmetçiğin orağı elinde yaygaraya boğulmayan asil sükûtunda, ihtiyar ninelerin sevinçten akan göz yaşlarında, nişanlıların atsız kahramanlarının arkasından çıktıkları ıstırapların haklı tevekkülünde görüyoruz...

Seni bizde görmeyenler göz bebeklerimizde yanarı mefkure ocağından ısınmayanlardır.

Bizim ruhumuzu dolduran ne madde ihtirası ne debdebe tahassürü, ne de ihtişam arzusudur.

Şahsi emel ve arzu birlik önünde, mefkure karşısında ayaklarımızın tekme-

leriyle can vermeye lâıyk birer yıldır.

EY; vatanımın en ücra köşelerinde, şehirlerden daha uzak yerlerde, daha vakur bir imanla, daha asil bir gururla yanan "Feragat Ocağı"; ufak bir muvaffakiyeti yaygara ile bir muzafferiyete çıkaran şahsi emel ve mevki budalaları sana sahip çıkmak için salonlarda bağırıyolarlar...

Onlar, Sakarya'ya dökülen isimsiz kahramanların kızıl kanlarından, İnönü'de can veren şehitlerin muazzez, lekesiz ruhundan, Menemen'de irticaya yumruk kaldıran Kubilay'ın yüksek imanından utansınlar...

Ve nihayet Anadolu'nun kalbinden fıskıran (Ey yükselen yeni nesil istikbal sizsiniz) diyen sesin vatanı saran sıcak ahenginden, vakur celâdetinden titresinler.

***

Feragat sen daima, daima öndesin...

En büyüklerin ve en küçüklerin kalplerinde şahlanan bir iman kudretisin, bugün alevin bütün vatanı sarıyor.. Sen öyle bir ırmaksın ki, ruhları Niyagara uğultusuyla değil Sakarya sükûnuyla, sarıyorsun...

Seni bize riyakârlığın, nezakete bürünen sesi içinde tekrara geliyorlar. Onlara kabalığın asaletiyeye haykırıyoruz. Biz bu yolda aç kalsak da mefkure çanağından içtiğimiz iman şerbetiyle gıdalanır ve yürürüz diyoruz... Değil mi ki sen bizim kalbimizin darabanı damarlarımızın kızıl kanısın..

Bugün vatanın ufuklarını buhran sardı diyorlar, inan ki bu, seni ihmalimizden seni bir an, şahsî zevklerimizde feda edişimizden doğdu.

Analar, babalar, kızlar, kardeşler, şahsî emelden zevkten, eğlenceden, ifrattan nefret edelim. Birbirimize uzanan kollarımızla önü-

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 15

müzde gidecek olan feragat bayrağının yakıcı renginin arkasından koşalım. Savaş günüdür.

Bir an atsız kahramanları, köydeki Kezibanları Alileri Velileri düşünelim..

Onları hatırlayalım. Ve hep bir ağızdan Afyon sırtlarında Allah Allah diye hücumla kalkan Mehmetçiklerin gök gürültüsünü andıran tannaniyete haykıralım...

Feragatkâr daima feragatkâr olalım...

Reşat Oğuz

Melâmîlik - Hamzavîlik ve Bâtînîlikte Mütakabil Tedahüller

XIII'üncü asırdan XVI'ncı asır sonlarına kadar Türkiye'de bâtinî zümrelerin birbirine büyük bir benzeyiş gösterdiklerini, hatta gerek kıyafet ve gerek itikat bakımından bu zümrelerin ancak pek az farkları bulunduğunu görüyoruz. Bu zümrelerin hemen hepsi Şîî-bâtînî temayüllerde müttehittir. Yeseviyye ve Melâmetiyye dervişlerinin, Selçukîlerin ilk akınlarından itibaren Horasan, Hâzrem ve Orta Asya'dan Anadolu'ya geldikleri ve Anadolu şehirlerinde medrese ve ulemanın tesiriyle gittikçe takarrür eden sünnî Müslümanlıkla beraber Arap ve bilhassa Acem edebiyatına vakıf sofilerin otoritesine mukabil, Türkmen boyları arasında sazlarıyla, garip kıyafetleri ve kerametleriyle eski anane ve akideleri İslâmî bir şekilde yaşatan babaların, dedelerin mevcudiyeti malûmdur[1]. Bununla beraber şurası da unutulmamalıdır ki, şehirlerde emir ve hükümdarların himayesi altında yaşayan ve daha ziyade Acem harsını benimsemiş bulunan sofilerin akideleri de, bu babaların akidelerinden pek farklı değildir.

[1] Eski Türk ananelerinin tarikatlere tesiri hakkında Köprülüzade Fuat Beyin "Influence du Chamanisme Turco-Mongol sur les Ordres Mystiques Musulmans" adındaki eseriyle "Anadolu'da İslâmiyet" makalesine (Edebiyat Fakültesi Mecmuası, yıl 2, sayı 4—5, 1922) ve "Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar"ın "tasavvuf cereyanı" bahsine (s. 218—259), bilhassa 225-241'inci sayfaların metin ve notlarına bakınız.

Menşeyini Horasan melâmetîlerinden alan kalenderîlikle, onun bir şubesi sayabileceğimiz haydarîlik ve yine bu bâtinî zümrelerden alan abdallık ve babaîlik arasında bu asırlarda pek büyük aynıyet ve tedahüller vardır. Köprülüzade Fuat Bey, ilk tarihi membalarla menkâhenâmelerde sık sık tesadüf edilen "Horasan Erenleri" terkinin, Horasan'dan gelen dervişleri bildirmekten ziyade "Melâmetiyye" mesleğinde bulunan dervişleri bildirmekte olduğunu söylüyor [1].

"Mevlânâ"nın türbesinde bile altı merkat, Horasan Erenlerine aittir. Mevlevîlik gibi daha ilk zamanlarından itibaren Çelebi Hüsâmeddîn, Sultan Veled, Ulu Arif Çelebi gibi nüfuzlu kimselerin tesiriyle kendine mahsus bir edebiyat ve musikiye, âyin ve erkâna malik mühim bir tarikat bile kalenderîliğin tesirinde kalmıştır. Mevlevîlikte kalenderîlik temayülü, hassatan Sultan-ı Dîvânî veya Sultân-ı Dîvâne Sima'i Mehmed (936) ile dervişlerinde ve Yûsuf-ı Sîne çak" (953)te pek barizdir. "Sefîne-i Mevleviyye" ve onu mehz edinen Esrar Tezkeresi, Simâ'i Mehmed'in lâübâliyanı ahvaliyle kalenderîler gibi çar - darb olmayı kabul ettiğini, beктаşlarla fevkalâde dost olduğunu, kendisine biat edenleri car-darb traş ettirdiğini yazıyor [2]. Bu.

[1] Anadolu'da islâmiyet, s. 295.

[2] Sefîne-i Mevleviyye, cilt I, s. 16'dan itibaren. Beктаşlarla münasebeti için has-satan 23'üncü sayfaya bakınız:

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketer için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 16

zatin İbrahim Gülşenî ile de muhabbet ve muarefesini "Sâqıb Dede" den öğrendiğimiz gibi esasen Lâtîfî Tezkeresinde de İbrahim Gülşenî'nin akidesi hakkında herkesin bir türlü fikre sahip olduğu, fakat kendisine birçok raihid ve ebâhînin intisap ettiği zikrediliyor [1. Hülâsa bu asırlarda, bilhassa XVI'ncı asırda batınî zümrelerin tedahülü ve bunların mazbut ve mukayyet ve zahiren sünnî tarikatlere de hululü muhakkak bir keyfiyettir. Müteaddit zümrelerin aralarındaki büyük müşabeheti de "Nûr ül - Hüdâ" ile Vahidî [2]nin, bu kitaba mehaz olan "Menâqib-i Xvâce-i Cihan" adındaki kitabından alıyoruz. Rûm abdallarıyla Şemsîler ve kalenderilerin çar - darb oldukları, Haydarilerle Camiler ve Bektaşların sakallarını tıraş ettikleri hâlde bıyıklarını tıraş etmedikleri ve bu son üç zümrenin kulaklarına mengüş taktıkları her iki kitapta da zikrediliyor [3]. Şu küçük mukaddemeden sonra "Melâmî - Hamzavî"lerle bâtini

[1] Lâtîfî Tezkeresi, "İbrâhîm Gülşenî" S. 53. Lâtîfî tezkeresiyle (s. 48—50) Sehî tez-keresinde (s. 63—65) "Ömer Rüşenî"ye de bakınız. "Ebussuûd"un fetvaları arasında Gülşenî ve Mevlânâ'nın Mesnevisine nazire olarak yazdığı "Ma'nevî"ye ait fetvalar da nazarı dikkati celbedecek mahivettedir (Mil-let Kütüphanesi; ulûm-ı şeriyeye, Nu. 80; s. 267).

[2] İstanbullu olup Lâtîfî'ye göre bir gözü kör olduğu için "Vahidi" tahallüs eden bu şairin "Menâqib-i xvâce-i cihan" adındaki mensur ve manzum eseri, tertibi ve hatta birçok yerleri aynen alınmak üzere "Kara-kaş zade" (1047)nin "Nûr ül-Hüdâ"sına mehaz olmuştur. Hatta diyebiliriz ki "Nur ül-Hüdâ bu kitabın biraz mustalah bir kopyasıdır. "Menâqib-i Xvâce-i Cihan"ın lisanı daha saf, yazıldığı tarih de daha eskidir. Ayrı bir makalede bahsedeceğim bu eserin bulunmasıyla "Nur ül-Hüdâ"nın kıymeti, bize ancak bu bâtinî zümrelerin, hicrî XI'inci asrın ilk yarısına da mevcudiyetini bildirmesinden ibaret almaktadır (Vahidî için Lâtîfî Tezkere-sine ve "Osmanlı Müellifleri"ne bakınız; cilt 2; s. 475).

[3] Anlaşılyorki Bektaş Babalarının saka kesmemeleri muhdestir ve her hâlde öteki tarikatler meşayihine benzemek lüzumundan ileri gelmiştir. Bektaşılarda ananevi bir surette mevcut olan "Kazak Abdal"ın res-

zümrelerin, bilhassa kalenderlik ve Huruffiliğin tedahülüne geçebiliriz.

XV'inci asırda Anadolu'da Hacı Bayram Velî ve onun halifelerinden Emîr-i Sikkîni lakabıyla meşhur Bursalı Bıçakçı Ömer dede tarafından kurulup hicri 969'da İstanbul'da Süleymaniye'de, Dede Oğlu Yokuşu'nda birkaç dervişle beraber öldürülen ve Melâmûler tarafından "Hoca Hamza" lakabıyla anılan "Hamza Balı" dan sonra "Hamzavî" adını alan bayramî Melâmîliğinde de "Şii - Batınî" temayüllerini serahatle görmekteyiz. Bu meslek erbabıyla müteşerri sofilerin hiç bir vakit uyulmadıklarını "Melâmîlik ve Melâmiler" adındaki kitabımızda uzun uzadıya anlatmıştık. Müfrit vahdet-i vücûd taraftarı olan bayramî Melâmileri daha ilk zamanlardan itibaren şüpheli bir nazarla görülmüş, sünnîliği temsil eden hükümet

minde bıyık vardır, sakal yoktur (Bektaş sırrı, cilt 1, s. 104). Esasen Hacı Bektaş tekkesindeki eski kitabelerde Abdallık ve kalenderilik, daima Bektaşılıkla müteradif olarak zikrediliyor. Meselâ bir çeşme kitabesinde:

Malqoc Balı ibn Alî Hazretleri
Gaziler serdârı ü erenler serveri
Hacı Bektaş Velîniin 'aşqına
Eyledi câri bu ayn-i kevseri...
Tarihi doquz yüz altmış ikide
Teşnelikte oldı Abdâlân teri

Beyitleriyle binanın üstünde:

سوره الرحمن الرحمن بحالک عمر هذه العماره
ملك إشايح الأبدالان

İbaresini okuyoruz. Yine türbe kapısında; Qalender şahı Hacı Bektaş- Velînin

.....
beyitlerini okuyoruz. Keza "Balı Sultan" türbesinin iç kapısında:

بنا هذا القبة الشريفة الامير العالي عزتك بن شهوار
ملك كعب اوليا و خلاصة نبذلا منسرا لى بن رسول
الى بن حاجى كمالش القرانسانى توداه مرقد همرق
سنة خمس و عشرين و تسعمائة

ibaresi mevcuttur (bakınız; Hâmit Zübeyir, Hacı Bektaş tekkesi [Türkiyat Mecmuası, II. 365— 382].

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 17

tarafından haklarında teftişler, tenkillerle imha siyaseti takip edilmişti. İlk Melâmi mümessili "Ömer Dede"nin (880) müteşerri sofî "Ak Şeraseddin"le uyuşmadığını, onun makamına geçen "Bînyâmîn-i Ayâşî"-nin (926) Kütahya kalesine hapis, "Oğlan Şeyh İsmail Ma'şûqî"-nin babası "Aksaraylı Pîr Ali"-nin (935) hühûmet tarafından takip ve teftiş, Oğlan Şeyhin 12 dervişiyile öldürüldüğünü (935), Melâmîlerce "Ahmed Sâr-bân" adıyla anılan "Dukakin Zade Ahmed Bey" in (952) "Atâ'î"-nin kavlince "meşreb-i tevhidi gubâr-i zindîqa ile mütekeddir" bul-

unduğunu, "Emîr Osman Hâşimî" (1003)nin "Nûreddin Zâde" (981) ye intisap ve iltica ile başını kurtarabildiğini, Sârbân Ahmed'in yerine geçen "Hüsâmeddîn Ankaravî"-nin Ankara Hapisanesi'nde öldüğünü (964), "Hamza Bey" in katlini (969), İdrîs-i Muhtefî lakabıyla meşhur ye melâmîleree "İdris Ali Sultan, îmâm Alî ür-Rûmî, Hoca Ali" atlarıyla anılan "HacıAli Bey" in (1024) uzun müddet arandığım, nihayet "Beşir Ağa"nin (1073)te boğdurulması üzerine Hamzavîlerin tamamıyla gizlenmeye mecbur olduklarını biliyoruz.

(Bitmedi)

Konya Lisesi Edebiyat Muallimi
Abdülbaki

Darbimesel Mecmuaları Kitabiyatı

- 2 -

6—Ahmet Vefik Paşa; Müntehabat-ı durûb-ı emsal- Ali Emiri kütüphanesinde bulduğum bu matbu eser darbimesellerle uğraşacaklar için çok mühim bir mehazdır. Eser 12X16,5 boyunda 303 sayfanın içerisinde takriben 6—7 bin darbimesel, tabir ve saireyi ihtiva etmektedir ki bütün bu sözler oldukça ihtimamlı bir hurufu hece tertibiyle sıralanmışlardır.

***

Eserin sahibi, neşir tarihi ve nerede basıldığı hakkında ne fihristte ve ne de eserin, içerisinde hiç bir kayda tesadüf edemedim. Kitapta mukaddeme ve hatimede yoktur.

Diğer birkaç yerde bahusus Türkiyat enstitüsünde bulduğum diğer bir nüshadaki, kayıtlara nazaran eser Ahmet Vefik Paşa'ya aittir.

***

Müellif kitabının nihayetine (291'inci sayfadan itibaren) bir kısım daha eklemiş ve buraya yine hurufu hece sırasıyla her hâlde birinci kısmın basılışından sonra elde ettiği darbimeselleri ve birinci kısmında bazı sözlerin tashih edilmiş şekillerini ilâve etmiştir.

Millî Tettebbüler Mecmuası'nın ikinci sayısında Tori Yojef "Orta Asya Türkçesi üzerine tetkikler" atlı makalesinde Ahmet Vefik Paşa'dan bahsederken "ilk Türkçe duru bu emsal mecmuasını 1871'de Atalar sözü unvanıyla o neşretmiştir ki bunda 4230 kadar darbimesel toplamıştır" diyor. Onun, bu 1871 kaydını nereden bulunduğunu anlayamadım.

***

7— Necip Âsım : Millî aruz- Edebiyat Fakültesi sabık Türk lisanı tarihi müderrisi Necip Âsım Bey tarafından 1329'da neşredilen bu (12 X 17 boyunda 31 sayfalık) risale bîr darbimesel mecmuası değildir. Müellif bu ufak eserini, o sırada kuvvetlenen hece vezni cereyanını müdafaa ve bu millî veznin esaslarını ve hususiyetlerini izah etmek için yazmıştır. Necip Asım Bey eserinde, hece vezninin;

***

Armut piş — Ağzıma düş
Yaş yetmiş — İş bitmiş

Gibi üç hecelilerinden başlayarak: Ey aşk eri aç
gözünü, yeryüzüne kıl bir naza

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 18

Gör bu lâtif çiçekleri bezenüp uş geldi geçer,

gibi on altı hecelilerine kadar bütün şekillerini misalleriyle izah etmektedir. Bu misallerin ekserisini manzum darbimesel ve tabirler teşkil ediyor. Birkaç misal:

Ağlarsa anam ağlar — Kalanı yalan ağlar
Sakla samanı — Gelir zamanı
Dert ağlatır — Aşk söyletir

53 Manzum darbimesel ve tabiri ihtiva etmesi itibarıyla bu eser darbimesel mecmuaları arasında zikre şayandır.

Millî aruz 1329'da Kanaat Kütüphanesi tarafından neşredilmiştir. Müellif ilk on sayfada hece vezninin lüzum ve ehemmiyetinden bahseden bir mukaddeme yapmış ve mütebaki yirmi sayfada da milli vezinden ve bu vezinde kullanılan takti, şekil ve kafiyelelerden kısaca bahsetmiştir.

8— Hâsım Veli: Atalar sözü— Darbimeselleri ihtiva eden kitapların hemen hemen en son tabedileni bu eserdir: Atalar sözü 1926 senesinde İstanbul'da Mahmut Bey matbaasında basılmıştır. Toplayan ve bastıran "sabık sefaret, imamlarından Hasım Veli" Efendidir.

Kitap 11, 5x16 boyunda 55 sayfadan müteşekkildir. Müellif bir sayfalık mukaddemede "Türk lisanını tamim etmek hars ve nesle hizmet olacağından bu niyet-i hayriyeye müsteniden atalar sözünden bir miktar topladığını ve eksiklerini doldurmak babında asrımız üdebasının himmetini beklediğini" anlatmakta ve müteakiben harufu hecâ sırasıyla darbimesellere geçmektedir.

Eserde 700'ü geçen darbimesel ve tabirler birbirinden tefrik edilmemiştir. Bunların 450 kadarı darbimesel, kalanı da tabir ve teşbihlerden ibarettir. Darbimesellerin sıralanmasında da intizama pek riayet edilmemiştir. Bu küçük eserin mühim ve dikkate şayan bir hususiyeti var: darbimesel ve tabirlerden bir kısmı şimal Türklerine aittir. Hâsım Veli Efendi bunlardan bazılarının nerede kullandıklarını ve ne manaya geldiklerini de izah etmiştir.

9— Sadettin Nüzzet- Mehmet Ferit: Konya vilâyeti halkiyat ve harsiyatı— Konya Erkek Muallim Mektebi edebiyat muallimi Sadettin Nüzzet ve ruhiyat muallimi Mehmet Ferit Beylerin 1926da müştereken telif ve Konya vilâyet matbaasında tabettirdikleri bu eser 11,5x18,5 boyunda 350 sayfayı ihtiva etmektedir.

Eser, Konya'nın, edebiyat sahasında yetiştirdiği şahsiyetlerin tercümei hâllerini; Konya vilayeti dahilinde söylenen manileri ninnileri, türkü, ağıt ve bilmeceleleri, dilek (hayırdua) ve ilenç (beddua)ları ve bu arada muhtelif kitaplarda ekseriya darbimesel olarak zikredilen (darbimesel, fıkra, tabir, kinaye ve tekerleme)leri ayrı ayrı kısımlara toplayan ve bunların ne olduklarını izah eden kıymetli bir halkiyat kitabıdır ve hakikaten iyi bir çalışma ve araştırma ile vücuda getirilmiştir.

***

Müellifler, teracümü ahval, mani, ninni, türkü, ağıt vesaire.. fasıllarını müteakip gelen yedinci faslı darbi mesellere tahsis etmişlerdir. Bu faslın başlangıcında 4,5 sayfa süren bir mülâhaza, mukaddeme mevcuttur ki müellifler burada kelâmı kibar, kaide, müteârif, vecize, hikmet, eski mesel, darbimesel gibi muhtelif isimlerle zikredilen sözlerin mana ve mahiyetlerini kısaca izah ve buraya darbimeselelin Arap âlimleri ve Avrupa ansiklopedistleri tarafından yapılan tariflerini de ilâve etmişlerdir. Bu 4,5 sayfalık mülâhazatı müteakip darbimesellere geçilmektedir. Bu kısım, 48 sayfa içerisinde 2058 darbimeseli ihtiva etmektedir ki bunların arasına mukaddemede tefrik fikrine rağmen maalesef darbi-mesel olmayan sözler de karışmıştır. Bir kaç misal:

A benim armudum, evvelden nerede idin!
Arpacı kumrusu gibi düşünür.

***

Eserin darbimesellerden sonra gelen kısımları sırasıyla fıkralara. (81 fıkra), tabirlere (279 tabir), tekerleme (65 teker-

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 19

leme) ve kinayelere (69) kinaye) tahsis edilmiştir. Her kısmın başlangıcında bu sözlerin mahiyeti izah edilmekte, tarifleri yapılmaktadır. Bu sözlerin hemen ekserisine diğer mecmualarda darbimeseller arasında tesadüf edilir.

10—Arkadaş Mecmuası Koleksiyonu— Eskiden intişar eden birçok mecmualarda sayfa nihayetlerine birer darbimesel koymak âdeti vardı. İşte şimdi mevzubahsedeceğimiz mecmuada da bu güzel âdete riayet edilerek birçok darbimeseller toplanılmıştır.

"Arkadaş" 5 Kânunusâni 1325'ten 15 Temmuz 1326 tarihine kadar intişar etmiş, fakat yalnız 14 nusha tutunabilmiş olan bir

talebe mecmuasıdır ve her sayfasının altında bir darbimesel bulunmaktadır. 32 sayfalık 14 nushadan ibaret olan mecmua, koleksiyonu bu itibarla 448 darbimeseli ihtiva ediyor. Bu 448 darbimeselin arasına bittabi bir çok tabir ve fıkralar da karışmıştır. Bu darbimeseller her nushanın sayfalarına hurufu hecâ tertibile taksim edilmiştir. Bütün bu darbimesel ve tabirler, mecmuada bu işle uğrasan zatın zevkine hüsnü şehadet edecek surette hemen hemen en iyilerin-den seçilmiştir.

***
(Bitmedi)

Edebiyat Zümresinden
Adnan

İktisadî Buhran ve Kredi

Bugünkü iktisadî buhran birdenbire ve habersizce patlamış değildir. 1928'den itibaren baş göstermişti. Bir asırdan fazla bir zamandan beri, vasati olarak sekizer sene fasıla ile cihan iktisadiyatında buhranlar olduğu görülmektedir. Netekim bundan önceki buhran da 1920 senesinde olmuştur. Muhakkaktır ki, bu seferki buhran şimdiye kadar görülmemiş ve işitilmemiş derecede hat ve geniştir. Dünya istihsalâtı % 30 dan' fazla bir mabette tenezzül etmiştir ki, müthiştir, Toptan satılan mal fiyatları da takriben % 50 nispetinde düşmüştür. Bu da korkunçtur. Bununla beraber, bu buhran ile bundan öncekiler iyice tetkik ve tahlil edilirse aralarında ancak bir derece farkı vardır. Yoksa bugünkü buhranı cihan iktisadiyatının yıkılmakta olduğunu gösteren haberci hadiseler diye kabul etmek isteyen bir sürü peygambere hak verdirecek mahiyette değildir. Diğer bir hadise mevcuttur kî, her memleketin iktisatçıları onu ihmal etmişler, fakat pratik neticeli bir çare de bu

lamamışlardır. Bu hadise şudur: İki senedir buhran içinde bulunduğumuz halde henüz iktisadî salâha doğru gittiğimizi gösterecek haberci deliller yoktur. Şifayı temin edecek kuvvetler felce uğramış görünmektedir. Her iktisadî buhran esnasında ticari hareketlerde bir betâet ve istihsalda tenezzül görülür, işlerin azalması ve tenzilâtli satışlar dolayısıyla birçok sermayeler serbest kalır ve para halinde toplanır. Bunlar kısmen istihsal iktisadiyatından çekilmiştir. Fakat derhal yeni işler bulamazlar ve bînetice malî sermaye artar ve büyür. Bunların Bankalarda toplanıp artması yeniden iş bulmaya çalışmalarını mucip olur ve bu mecburiyet dolayısıyla yeniden işler açılır ve faaliyet başlar.

Her buhran bidayetinde umumiyetle sarsılan ve zayıflayan kredi cihazı bu buhran bidayetinde müteessir olmadı. 1929 Sonbaharında Amerikan borsasındaki facia, Bankaların ve mali kuvvetlerin

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 20

ittihadı ile en şiddetli iktisadi fırtınalara karşı koyabilecek bir mukavemet hareketi meydana getirdi. Şu halde iktisadî tenezzüllerden sonra kredi kendi kendine artacak idi.

Fakat imkânsızlık baş gösterdi. Normal olarak fiyatların fırlamasıyla nihayetlenen kredi buhranı, bu sefer iki sene süren fiyat düşüklüğünden sonra meydana geldi. Kredi müşkülâtı sebebiyle husule gelecek yeni ve meçhul tenezzülün neticesi ne olacağı bilinmez, iktisat siyasetinin şimdiki kadar en şayanı itimat bir rüknü olan bankalar her yerde zaafa uğradılar ve hatta helak oldular. Harbin akabinde büyük ve çabuk bir inkişafa mazhar olan beynelmilel krediler serbestisini kaybetti. Diğer taraftan siyasî borçlarla beraber diğer birçok âmiller de buna sebep oldu.

Vazih bir surette görülüyor ki, millî iktisat hareketleri ile beynelmilel iktisadın çarpış-

ma ve karşılaşması da buhranın mahim ve kuvvetli sebeplerindendir. Yanlış bir muhakeme ile her memlekette dahilî ve haricî kredi siyasetinde birbirinde ayrı iki usul takip edilmesi ve "gold exchange standard" sisteminin kabulü dolayısıyla harpten sonra bu altın miqyasının fevkalâde intişar ve tevessü buhranın husule gelmesine meş'um bir rol oynamıştır.

Eğer bu gittikçe mütezayit bir şiddetle ilerleyen buhrandan kurtulmanın iktisadî imkânları varsa, o da tamamen eskimiş olan bu kredi cihazım beynelmilel mesai iştiraki ile hep beraber çalışarak yenilmekten ibarettir.

Gold exchange Standard'ın kabulü bu cihazı asrilestirmek için idi. Fakat bu tecrübe bu gün iflas etmiştir. Yalnız para ve kredi arasında yapılacak bir inkılap, cihan iktisadiyatının kurtulma ve yükselmesini temin edecek yolları hazırlayacak ve gösterecektir.

**Alman İstatistik Bürosu Reisi ve
İktisadî Tetkikat Enstitüsü Müdürü
Prof. Ernst Wagemann**

Türkiyat Enstitüsünün Mühim Bir Teşebbüsü

Türkiye'nin en metodik çalışan ve en verimli müesseselerinden biri olan Türkiyat Enstitüsü büyük ve faydalı bir işe başlamak üzeredir. Bu büyük iş "Halk Edebiyatı Ansiklopedisi"nin neşri, olacaktır. Bu ansiklopedinin maddelerini "halk şairleri", "halk edebî neveleri", "halk destan ve masalların mevzuları ve bunlardaki eşhas" "halk sazları" vesaire teşkil edecektir. Ansiklopedi üçer veya dörder şekilli parçalar hâlinde neşr edilecek ve her yıl malî vaziyetin müsaadesi

nispetinde fasikül çıkarılacaktır. Türkiyat Enstitüsü müdürü Köprülüzade Fuat Bey'in riyaseti altında, Enstitü, kısmî seferberlik yapmıştır. Bilhassa Türk destan ve masallarının neşri, mitolojimizin zayıf olduğunu iddia edenlere en müspet cevap olacak ve edebiyatımızın millî bir ruh aradığı şu sıralarda ona, yeni bir hamle ve heyecan verecektir.

Ansiklopedinin ilk fasikülü matbaaya verilmiştir.

K.A.

Abonelikleri biten okuyucularımızın yenilemelerini rica ederiz.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 21

Ayşe'ye

Nasıl gün batarken yanar da anlar,
Bir lâle açar her saz Ayşeciğim;
Sazlarda o narin bükülüşün var,
Sularda o nerenin naz Ayşeciğim.

Renginden çerağlar yakar sular yar,
Pınarda şimşekler çakar sular var,
Benim de içimde akar sular var,
Seninle her mevsim yaz Ayşeciğim.

Melil melil bakma tasan, tasamdır.
Kız seni solduran bilmem ne gamdır?
Gün günden dalgınsın bak kaç akşamdır
Göğsünün lalesi az Ayşeciğim.

Yorulsun gözlerim seni gözlerken,
Gezdiğin yollardan silinme erken
Sensizlik içime çöksün giderken
Bu ne hoş, ne derin haz Ayşeciğim,

Nasıl gün batarken yanar da sular,
Lâleler açarsa pınarda anlar,
Benim de içimde kanarda sular
Bin lâle açar, bin saz Ayşeciğim...

Nihat Sami**Yıpranmış Halılar**

Karyolamın önünde yıpranmış bir halının
Binbir ayak izi var solmuş çiçeklerinde;
Solmuş çiçeklerinde...

***

Ezilmiş, kenarları daha yıpranmış bakın
Kim bilir kimler gezdi vaktiyle üzerinde?..
Vaktiyle üzerinde?..
Kırmızı güllerinde; ağlamış senelerin
Her an felâket görmüş uzun macerası var;
Uzun macerası var...
Gözlerim üzerinde düşündüm derin derin
Onun da benim gibi sonsuz bir yarası var
Sonsuz bir yarası var...

Galip Dolar**Mayıs**

içerim ateş doludur
Mayıs ayların gülüdür
Taze bir çiçek dalıdır
Mayısta gönltim delidir.

Yeşil bağlara göçülür
Tatlı şaraplar içilir
Yârim dökülüp saçılır
Mayısta gönlüm delidir

Göklere karşı yatılır
Dertlerimiz unutulur
Eski sevgiler atılır
Mayısta gönlüm delidir.

Uzakta kuşlar seslenir
Gönlüm genişler beslenir
Yaşamaya havestenir
Mayısta gönlüm delidir.

Yumuşak rüzgârlar eser
Çemenlerde yârim gezer
Yanılır bana gülümser
Mayısta gönlüm delidir.

Sabahattin Ali**Boz Kurt**

Ufuklara derinden geceler siniyordu;
Enginlerde gizli yas rüzgâra iniyordu.
Yurdun her köşesine bu sükûn elem verdi,
Kalplere nihayetsiz hicranlı sitem verdi.
Her taraf kan kokuyor, harp meydanları gibi;
Ruhlara, korku girdi bu hâlin nedir dibi;
Korkudan karanlığın tacı düştü başından,
Denizler çalkalandı elem ve göz yaşından.
Birden gökler oyuldu Gök Tanrı'nın eliyle!
Erkek bir ses duyuldu Gök Tanrı'nın diliyle!
Boz kurt çıktı... Ağaçlar toprağa sarılıyor!
Denizler ürperiyor, bulutlar yarıyor;

Ali Fethi

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 22

Sazşairlerine Ait Basılmamış Parçalar ^[1]

Toplayan: M. Şakir

5

Gö(n)ül ister gurbet eli gezmeyi
Ve lâkin bizleri yâr eğlendirir
Ezelden meftun olduq gönce güle
Şeydâyı bülbül-i zâr eğlendirir

Bülbül gibi qaldım gülşen içinde
Yaş döker dîdemiz irfân içinde
Biz hayâ ehliyiz irfan içinde
Bizi nâmûs gayret eğlendirir

Bir sözüml var aşıkâra ('ar) söylenmez
Hercâidir o dildâre söylenmez
Zencîr ile bend eylesem eğlenmez
«Keşfi»ye zülfünden qılı dar eğlendirir.

6

Gö(n)lüm(ü)n sürürî serv-i bülendim
Terkin qılmazam ben bi(n) qan olursa
Ne mümkün ayrılma çıqmadan canım
Âlemde kâinat düşman olursa

Aşqım cihanda varı neyerim
Bülbülüm gülşende xârı neyerim
Daxi senden gayrı yârı neyerim
Her biri âfet-i devrân olursa

"Cihâd"ı aşqıyla sararsın solsun
Bizi zenim eyleyen mevlâdan bulsun
Olursa sevdiğim se(n) gibi olsun
Qarşumda Yusif-i Ken'ân olursa.

7

Yaz gelince de yüzü(n) söylüyor
Hani yaylam hani seni(n) şenliği(n)
Boz dumanı(n) yaylaları çınlıyor
Hani yaylam hani seni(n) şenliği(n)

[1] Buşairleri, cönklerdeki imlâsına mümkün olduğu kadar yakın göstermek ve bilhassa Türkçe aslından olmayan bazı kelimelerin manası hakkında iltibasa meydan vermemek için fonetiğe yakın harflerle neşrediyoruz: "q" harfi eski "kaf" ve parantez içindeki "n"er eski sağır nundur. "x" harfi ise eskiden "noktalı ha" veya "hı" dediğimiz harfe alâmettir.

Bahar eyyamında öter bülbülü(n)
Hani yaylam, seni(n) bir gonce gülü(n)
Bi(n) dürlü râyiha qoqar sünbülü(n)
Hani yaylam hani senin şenliği(n)

Qız başına bağlanır yazma yemeni
Başımızdan gitmez aşqın dumanı
Elvan elvan olmuş çayır çemanı
Hani yaylam hani seni(n) şenliği(n)

Hani senin arab atlı günleri(n)
Elleri nerkisli qoç yiğitleri(n)
Mâhım göçmüş ıssız qalmış yurdları(n)
Hani yaylam hani seni(n) şenliği(n)

«Xurşid»im der bende qalmadı karar
Yıqılmış çadırlar göçmüş obalar
Oturmuş turnalar qalmamış maral
Hani yaylam hani seni(n) şenliği(n)

8

Ba(n)a aşqın şarabını içirdi(n)
Şimdi beni mekân tutdu(n) ey rüzgâr
Kimini şad edüb qonub göçürdü(n)
Ba(n)a da muxâlif esdi(n) ey rüzgâr

***

Ne yaman düşürdü(n) beni sevdaya ;
Ömrümü(n) hâsılı gitdi havaya
Hişm edüb atarsı(n) dondan dona
Ayırdı(n) vatandan atdı(n) ey rüzgâr

***

Ayrı düşdüm vatanımdan elimden
Asla pervam yoqdur benim ölümünden
Bir çeşm-i siyahım aldı(n) elimden
Qismetim siladan kesdi(n) ey rüzgâr

«Xurşid»im der bunda karar eyledim
Eşimden dostumdan firar eyledim
Kendim gurbet elde qarâr eyledim
Beni öldürmek mi qasdı(n) ey rüzgâr.

(Bitmedi)

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 23

Bu tarzda elde edilen sermaye sayesinde beynelmilel banka, orta vadeli poliçeleri iskonto edebilir. Francquin'in düşündüğü bu mekanizmayı pratik surette nasıl işletebiliriz?

Küflü sermayeler: Her şeyden önce paranın nerden bulunacağını araştırmak lâzımdır. Para elimizin altındadır; saklı olduğu için gözükmüyor. Bu buhranın başlangıcından ve bilhassa birkaç haftadan beri hepimizin gördüğü bir para saklamak (küflendirmek) hâdisesi var. Ne gelip ne geçeceğini bilememek korkusu, kıymetli menfaatlerin muhafazası arzusu halkın birçoğunda banknot saklamayı bir itiyat hâline getirdi. Diğer cihetten bazı memleketlerde, bankalar anı ve haddinden fazla tediye talebine maruz kaldılar iyi idare edilen bankalar mevduatın tediyesine karşılık olmak üzere çok mühim miktarda para bulandırmaktan başka bir şey düşünmüyorlar. Bu sebepler, bütün dünyada paranın bir yere yığılmasını intaç etti. Bankalar ve sınaî şirketlerde banknot olarak bulunan anı tediye akçası, gerek eşhasın ve gerekse iş erbabının ihtiyacından kat kat fazladır. Atıl bırakılan poliçelerin yekûnu dikkate şayandır.

Banknot çıkaran bankaların eylülde kapanan bilançolarını tetkik edersek şu rakkamları buluruz. 1930 eylülünden 1931 eylülüne kadar Fransa Devlet Bankasının tedavüldeki banknotlarının eşhasın, bankaların bu müessesedeki mevduatının miktarı, kısaca halkın elinde mevcut tediye vasıtası 91 milyardan 104 milyar Fransız frangına" çıkmıştır. Felemenk Bankası'nın banknot ve hesabı câri yekûnu 1930'da 957 milyon, 1931'de 1.103 milyon filorindir. İsviçre millî bankası 1,153 milyondan 1,934 milyon franga çıkmıştır. Amerika'da 3,834'ten 4,6-50 milyon dolara çıkmıştır.

Belçikada 15,240'tan 16.275 milyona baliğ oluyor. Her tarafta usuller aynı olmadığı gibi bazı bankaların diğerlerinde

mevduatı bulunması ve bir hesabın iki defa ameliyata girmesi ihtimali karşısında bu araştırmayı daha ileri götürmemek doğru olur. Şu beş memlekette banknotların gayri tabî bir tedavülü var. Bu da para saklamanın gayri tabî oluşundan ileri geliyor. Bu banknot tedavülüne birkaç haftadan beri külçe ve para hâlinde altın almak suretiyle yapılan yeni bir küflendirme sistemi ilâve edilebilir. Bu hususta hiç bir istatistik yoksa da dikkate değer bir yekûna çıktığı muhakkaktır.

Mesele bu küflü paraları ortaya çıkarmak ve âlemin iktisadî, malî faaliyetinin tekrar canlanması hususunda kullanmak çarelerini aramaktır. Paranın bolluğundan bahs olunurken iki yıldanberi düşkün olan faiz haddi de göz önüne getirilir Belçika'da iskonto haddi % 2 1/3'tür. Alacaklı hesaba % 1 ve bazen % ½ faiz veriliyor. Sermâye saklandığı yerden çıkmıyor. Çünkü saklayanlar mütereddittir ve ne olacaklarını bilmiyorlar. Tabii parayı iyi işletmek fırsatları eksik değil yalnız intihabı güç çünkü istikbalin ne şekil alacağı şimdiden pek kestirilemiyor. Hülâsa el yordamı ile yürünüyor. Bir istikamete ihtiyaç var şu dakikada izaniyla meşgul olduğumuz plan gibi bir proje nazarı itibara alınırsa acaba Franqui'nin anladığı şekilde çıkarılan tahvilât en ihtiyatlı sermaye sahiplerini bile ikna edemez mi?

Garantiler: Filhakika yukarda izah edilen mekanizmaya göre bu tahvilât alacaklının poliçeyi kıran memleketin bankasının ve borçlunun muteber, ve sağlam imzalarını taşıyan poliçelerin yeniden kırılmasına yarıyabilir. Borçlu her kim olursa olsun ve hangi milletten bulunursa bulunsun bu üç taraflı imza içinde mühim bir mevki alır. Fabrikacı tahkikattan sonra ve kontrol altında ikraz eder. Daha fazla garanti vermek için hükümetlerin bu muamelâta bir parça alâkadar olması düşünülebilir.

1921'den beri Belçika Hükümeti, bazı

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 13

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 24

muayyen şerait altında yapılan ihracata kefalet etmektedir. Mühim ve kuvvetli sınaî şirketler gibi ikinci derecede şirketler de hükûmetin teminatını istediler ve almaya muvaffak oldular. Bu garantinin sahası çok mühim bir yekûna balığ olmaktadır. 31-XII-1931'de Belçika Hükümeti 103 milyon frank garanti vermişti.

İstifade edecek memlekeler:

Para bu suretle bulunduktan sonra bu muamelâtın teveccüh edebileceği memlekeleri ayırmak lâzımdır. Bunun çok nazik bir mesele olduğu aşikârdır. Hâli hâzırda çok güç mevki ve yarınları karanlık birçok memleket var. Bir kısmını hariç bırakır gibi gözükmemek için isim saymamak daha doğru olur. Belçika ihracatının her zaman teveccüh ettiği memlekeleri bir düşünelim. Önce şarkî ve Orta Avrupa memlekeleri; Lehistan, Romanya ve Yugoslavya; Cenubî Amerika'da Brezilya ve Arjantin, uzak Şarkta, Belçika'nın mazide çok çalıştığı için var.

Eğer izah edilen sistem gibi bir mekanizma Belçika ile Çin arasındaki ticarî mübadeleyi canlandırabilseydi şimdiki hâlde âtil duran Belçika sermayesinin bu geniş memlekete akınını temin edebilirdi. Ve bu Belçika için pek mühim bir iktisadî menfaat membaı, tamamen insani ve beynelmilel bakımdan çok yüksek bir esere iştirak etmeye vasıta olacaktır. Zira çinin eski hâline getirilmesi, asrımızın en büyük ve asil işlerinden biri olacaktır. Fakat bundan daha nazik meseleler beynelmilel bankanın faaliyetinin teveccüh edebileceği memlekeler arasında Almanya ve Rusya vardır.

Almanya ve kısa vadeli krediler:

Tahvilâtın ve kendilerini teşhiz için lâzım olan vesaitten mahrum memlekete krediden bahsederken, haddinden fazla mücehhez ve sermayeli Almanya'yı ayırmak lâzımdır. Almanya'ya yeniden ikrazatta bulunmak fikri çok kuvvetli iktisadî teknik ve malî mâni-

lere çarpacaktır. Malûm olduğu gibi 13 Temmuz'daki büyük sarsılma esnasında Alman bankalarının ecnebi bankalarına karşı kısa vadeli taahhüdünün mühim bir yekun tuttuğu müşahede edildi. Alman bankalarının ihtiyatsızca işlerde sanayi erbabına ikraz ettikleri paraya muadil olan bu kısa vadeli kredilerin Almanya'da yarattıkları vahim vaziyeti tecahül etmek imkânsızdır. Ağustos'da Balde toplanan komite bu kredilerin yekûnunu 5 milyar mark olarak takdir etti.

Almanya'nın borçlarının bir kısmını, Alman bankalarına yapılan bugün olmazsa yarın tediyesi mecburî kısa vadeli avanslar teşkil eder. Ve Almanya'nın bu kredileri derhal tediyesinin. İmkânsız olduğuna yine Balde karar verildi. Daha uzun bir vade istemesine rağmen Almanya'ya altı aylık bir mühletin verilmesi için uzlaşmak mümkün oldu.

Bu 5 milyar marklık kısa vadeli kredilerden ne yapmak lâzım geleceği meselesi ancak Şubat'ta meydana çıkacaktır. En mühim iktisadî malî mecmualar ve gazeteler bu meselenin cihan iktisadiyatını ezdiğim ve eğer dört ay içinde iyi bir hal çaresi bulunmazsa çok kotu bir vaziyet ihdas edeceğini yazmakta, tereddüt etmiyorlar.

***

Acaba bu kredileri tediye ettirmek mümkün olacak mı? Vadeler uzatılacak mı? Bazı kısa vadeli krediler uzun vadeliye kalbolunabilecek mi? İşte, burada Francqui mekanizması ise yarayabilir. Bu tamamen şahsi bir fikirdir. Zira Mayıs'ta mösyö Francqui, plânını verdiği zaman bu mesele yoktu; ve ancak Temmuz'da meydana çıktı. Bununla beraber neşriyatçılar. İki arasında bir rabita sezmede geç kalmadılar.

Meselâ "Revue de Paris" muharrirlerinden Wladimir d'Ormesson diyor ki: "Almanya haddinden fazla sarfetmekten ve haddinden fazla istikraz etmekten muzdariptir. Lâzım olan, yaşamak için yeniden istikraz etmesi değil, belki istikraz etmeden yaşayabilmesidir.